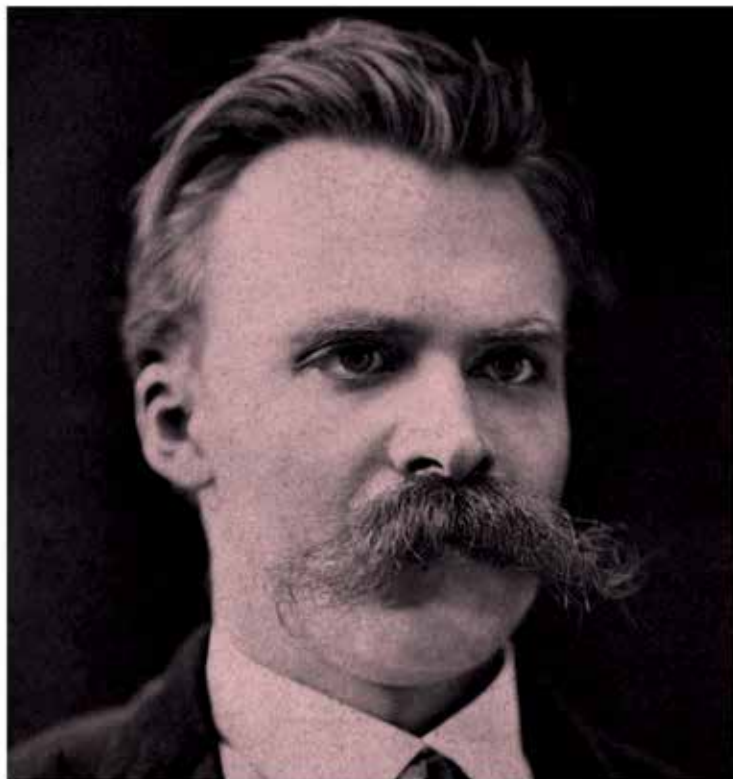

FRIEDRICH NIETZSCHE

PUTLARIN
ALACAKARANLIĞI

YA DA ÇEKİÇLE FELSEFE
YAPMANIN YOLLARI

Çeviri: REGAİP MİNARECİ

6. BASKI

 can
klasik

FRIEDRICH WILHELM NIETZSCHE

PUTLARIN ALACAKARANLIĞI

YA DA

ÇEKİÇLE FELSEFE YAPMANIN YOLLARI

Can Klasik

Putların Alacakaranlığı ya da Çekiçle Felsefe Yapmanın Yolları, Friedrich Nietzsche
Almanca aslından çeviren: Regaip Minareci

Götzen-Dämmerung, Oder Wie man mit dem Hammer philosophiert

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2019

6. basım: Eylül 2023, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ, Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-2577-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

FRIEDRICH WILHELM NIETZSCHE
PUTLARIN ALACAKARANLIğI

YA DA
ÇEKİÇLE FELSEFE YAPMANIN YOLLARI

DÜŞÜNCE

Almanca aslından çeviren
Regaip Minareci

FRIEDRICH WILHELM NIETZSCHE, 1844'te Prusya Krallığı'nın sınırları içinde yer alan Röcken'de doğdu. Yedi yaşında Yunanca ve Latince öğrenmeye başladı, klasik müzikle yine bu dönemde tanıştı. Müzik ve dil alanında gösterdiği özel yetenek, on dört yaşında ona dönemin nitelikli Protestan yatılı okullarından Schulpforta'nın kapılarını açtı. 1864'te Pforta'yı bitiren Nietzsche, aynı yıl Bonn Üniversitesi'nde teoloji öğrenimine başladı. 1869'da İsviçre'deki Basel Üniversitesi'nden gelen klasik filoloji profesörlüğü teklifini kabul etti. 1872'de ilk kitabı *Trajedinin Doğuşu*'nu yayımladı. Bunu David Strauss ve Richard Wagner üzerine çalışmaları izledi. 1878'de *İnsanca, Pek İnsanca* yayımlandı. 1882'de *Şen Bilim*'in ilk kısmı geldi. 1885'te *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ü sadece kırk nüsha olarak yayımladı ve yakın dostlarına dağıttı. *İyinin ve Kötünün Ötesinde, Ahlakın Soykütüğü Üstüne, Putların Alacakaranlığı, Deccal* ve *Ecce Homo*, bu tarihten sonra birbiri ardı sıra yayımladığı geç dönem eserleridir. Nietzsche'nin eserleri din, ahlak, felsefe, bilim ve modern kültür üzerine eleştirilerdir. Düşüncesinin temelini Apollon-Dionysos ikiliği, güç istenci, Tanrı'nın ölümü, üstinsan ve ebedî dönüş oluşturur. Hakikatin nesnellliğini sorgulayan çalışmalarının etkisi 20. yüzyılda varoluşçuluğa, oradan da postmodernizme ve postyapısalcılığa kadar uzanır. 1889'da zihinsel çöküş yaşadı. 1900'de öldü.

REGAİP MİNARECİ, 1955'te İstanbul'da doğdu. Münih'te geçen lise ve üniversite yıllarının ardından 1977'de Hürriyet Grubu'nda çevirmen olarak çalışma hayatına atıldı. Hürriyet Dergi Grubu, Milliyet Dergi Grubu, *Güneş*, *Tercüman* ve *Doğan Kitap*'ta editör, yazarları müdürü, yayın yönetmeni ve yayın koordinatörü olarak uzun yıllar idari görevlerde bulundu. Önceleri gazeteciliğin yanı sıra sürdürdüğü edebiyat çevirmenliğine artık tam zamanlı olarak devam ediyor.

İçindekiler

Önsöz	11
Özdeyişler ve Oklar	13
Sokrates'in Sorunu	19
Felsefede "Us"	25
"Gerçek Dünya"nın Sonunda Masala Dönüşmesi	30
Doğaya Aykırı Olarak Ahlak	32
Dört Büyük Yanılgı	38
İnsanlığın "İslahatçıları"	46
Almanlarda Eksik Olan	51
Bir Çağdışının Gezintileri	58
Eskilere Olan Borcum	95
Çekiş Konuşuyor	102

Önsöz

Kasvetli ve olağanüstü sorumluluk gerektiren bir olayın tam ortasında neşeyi koruyabilmek öyle küçümsenecek bir beceri olmasa gerek: Hal böyleyken neşeden daha gerekli ne olabilir ki? Coşkudan payını alamamış hiçbir şey başarıya ulaşamaz. Gücün fazlası, gücün kanıtıdır. –*Değerlerin yeniden değerlendirilmesi*; bu soru imi öylesine kapkara, öylesine kocamandır ki, gölgeler düşürür koyanın üzerine– yazgı denen bu görev çetin, pek çetin bir ağırbaşlılığı üzerinden atmak için kişiyi güneşe doğru koşmaya zorlar her an. Her araç mubahtır bunun için, her “durum” bir mutluluk. Özellikle de *savaş*. Savaş, çok içe dönmüş, fazlaca derinleşmiş bütün ruhların büyük bilgeliği olmuştur her zaman; yaralanmada bile sağaltıcı bir güç vardır. Kaynağını bilge meraktan gizlediğim bir özdeyişi nicedir dilime doladım:

*Increscunt animi, virescit volnere virtus.*¹

Hatta bazı durumlarda yeğlediğim başka bir sağalmadır *putları sorgu sual etmek*... Dünyada gerçeklerden fazla putlar vardır: Budur benim “kem gözüm” bu dünya için, dahası budur benim “kem kulağım”... Burada *çekiçle* sorular sormak ve belki de yanıt olarak şişmiş bağırsaklardan gelen o ünlü içi boş tınıyı duymak –kulaklarının arkasında başka kulakları olan biri için nasıl bir zevktir bu– benim gibi tam da sessiz kalmak isteyenlerin *gürlemek zorunda bırakıldığı* yaşlı ruhbilimci ve fareli köyün kavalcısı için...

Bu kitap da –başlığın ele verdiği gibi– her şeyden öte bir rahatlamadır, güneşten nasiplenmedir, bir ruhbilimcinin avareliğine

1. (Lat.) Tin büyür, güç yaralanmayla tazelenir. (Ç.N.)

doğru bir kaamaktır. Belki de yeni bir savaş? Ama sakın yeni putların sorgu sual edilmesi olmasın?.. Bu küçük kitap, *büyük bir savaş ilanıdır*. Putların sorgu sual edilmesine gelince; çağın putları değildir bu defa söz konusu olanlar; sanki diyapazonla dokunurmuşasına bir çekiçle üzerlerine vurulan *ebedi* putlardır bunlar – bunlardan daha yaşlı, daha inandırıcı, daha şişirilmiş putlar kesinlikle yoktur... İleri daha boş olanlar da... Böyle olmaları, onların *en iman edilen* putlar olmalarını engellemez; zira en önemli durumda, bunların put olmadıkları bile söylenmektedir...

Torino, 30 Eylül 1888

“Değerlerin Yeniden Değerlendirilmesi” adlı eserin ilk cildinin tamamlandığı gün.

Friedrich Wilhelm Nietzsche

Özdeyişler ve Oklar

1 Avareliktir her ruhbilimin başlangıcı. Nasıl? Sakın ruhbilim bir ahlaksal bozukluk olmasın?

2 İçimizdeki en yiğitlerin bile, asıl *bildiklerini* açıklayacak cesareti gösterdikleri pek nadirdir..

3 Yalnız yaşamak için hayvan ya da Tanrı olmak gerek – böyle söyler Aristoteles. Üçüncü durum eksiktir: İkisi birden olmak gerek – *filozof*.

4 “Bütün hakikat yalındır.” –Çifte bir yalan değil mi bu?–

5 Şu kesindir ki, birçok şeyi *bilmek istemem*. – Bilgelik, bilgiye de sınır çizer.

6 İnsan, yabani doğası sayesinde en iyi kendi doğadışılığından, kendi tinselliğinden arınır..

7 Nasıl? İnsan salt bir yanılıgısı mıdır Tanrı'nın? Yoksa Tanrı mıdır salt bir yanılıgısı insanın?–

8 *Yaşamın savaş okulundan*. – Beni öldürmeyen şey, güçlendirir.

9 Kendine yardım edersen herkes sana yardım eder. Hayırseverliğin ilkesi.

10 Kendi davranışları karşısında yüreksiz olmamalısınız insan! Yaptıklarının arkasında durmazlık etmemelidir sonradan! – Vicdan azabı, edebe aykırıdır.

11 Trajik olabilir mi bir eşek? – Ne taşıyabildiği ne de sırtından atabildiği bir yükün altında yok olup gider mi kişi?.. Filozofun durumu.

12 İnsan kendi varoluş *nedenini* bulunca, neredeyse her *nasılla* da başa çıkabilir mi acaba? – İnsan mutluluk peşinde *koşmaz*; yalnızca İngilizler yapar bunu.

13 Erkek kadını yarattı –ne'den acaba? Bir kaburgasından Tanrısının– “ülküsü”nün...

14 Ne? Arıyorsun, öyle mi? Onlarca, yüzlerce mi istiyorsun kendinden? Yandaş mıdır aradığın? –*Sıfırları* arasana!–

15 Çağı geçmiş insanlar –ben örneğin– zamandaşlara kıyasla daha zor anlaşılabilirler, ama daha çok kulak veriyor onlara. Daha sert bir ifadeyle: Biz asla anlaşamayacağız – buradan geliyor yetkemiz...

16 *Kadınlar arasında*. – “Hakikat mi? Ah, siz hakikati bilmezsiniz! Bizim bütün *edep yerlerimize* bir saldırı değil midir o?”–

17 Benim sevip sanatçı dediğim, gereksinimlerinde alçakgönüllü olандır: Temelde sadece iki şeydir istediği; ekmeği ve sanatı – *panem et circen*¹...

1. (Lat.) Yemek ve eğlence. (Ç.N.)

18 İstencini nesnelere yüklemeyi bilmeyen, hiç değilse bir *anlam* yükler ona. Bu da onun nesnede istenç bulunduğuna inanması demektir (“İnanç” ilkesi).

19 Bu da nesi? Siz, erdemi ve kalkık memeleri seçiyorsunuz, bir de tasasızlığın çıkarlarını hasetçe kolluyorsunuz, öyle mi? – Oysa “çıklarlar”dan erdemle *vazgeçilir*... (Bir Yahudi düşmanın evinin kapısındaki yazı.)

20 Kusursuz kadın, küçük bir günaha yönelir gibi yönelir yazına: Geçerken çevresine bakınır, birisi onu fark etti mi diye ve biri *fark etsin* diye uğraşır...

21 Düzmece erdemlere izin verilmediği, daha ziyade ip cambazlarının ipten düştüğü, ip üzerinde durduğu –ya da canını kurtardığı– birtakım olaylara karışmak...

22 “Hain insanların şarkıları olmaz.” Peki Rusların şarkıları nasıl var öyleyse?

23 “Alman tını”: On sekiz yıldır bir *contradictio in adjecto*’dur.¹

24 Başlangıçların peşinde koşmaktır insanı yengece çeviren. Tarihçiler hep geriye bakarlar; sonunda *inançları da* hep geriye doğru olur.

25 Esenlik, soğuk algınlığından bile korur kişiyi. İyi giyindiğinden emin bir kadının üşüttüğü duyulmuş mudur hiç? – Bense kadının üzerinde neredeyse hiçbir şeyin olmadığı durumu kastediyorum.

26 Sistematikçilerin hiçbirine güven duymam ve kaç-

1. (Lat.) Çelişkili ifade. (Ç.N.)

rım onlardan. Sistem istenci, doğruluk açısından bir kusurdur çünkü.

27 “Kadın derindir,” denir – neden? Çünkü onun özüne hiçbir zaman inilemez de ondan. Sığ bile değildir kadın.

28 Erkeksi erdemleri varsa kadının, o zaman kaçmalıdır ondan; bir de yoksunsa erkeksi erdemlerden, o zaman kendisi kaçır zaten.

29 “Bir zamanlar ne çok ısıracak şeyi vardı vicdanın! Ne de sağlam dişleri! – Peki bugün? Nedir sorun?” – Bir diş hekiminin sorusudur bu.

30 Çok nadirdir bir insanın düşüncesizliğe tek bir kez kapılması. İlk düşüncesizliğinde hep aşırı eylemedir. İşte bu yüzdendir ki hep ikincisi işlenir hatanın – ama gerektiğinden az şey yapılır artık...

31 Üzerine basılan solucan büzüşür. Budur akıllıca olan. Yeniden ezilme olasılığını azaltmış olur böylelikle. Ahlak dilinde söylersek: *tevekkül*. –

32 Yalana ve sahte duruşa, aşırı duyarlı bir onur kavramından kaynaklanan kin duyulur; eğer yalan tanrısal bir buyrukla *yasaklanmışsa*, yüreksizliğe de aynı ölçüde kin duyulur. Yalan söyleyemeyecek kadar yüreksiz...

33 Mutluluk için ne az şey gerekir! Bir tulum nağmesi. – Müziksiz bir yaşam, yanılğı olurdu. Almanlar, Tanrı'nın bile şarkı söylediğine inanır.

34 “*On ne peut penser et écrire qu'assis.*”¹ (G. Flaubert). – Seni bu sözlerle çözdüm, ey nihilist! Kutsal ruha karşı bir

1. (Fr.) Yalnızca otururken düşünüp yapabiliriz. (Y.N.)

günahtır lök gibi oturmak. Sadece yürürken edinilmiş dü-
şüncelerin değeri vardır.

35 Biz ruhbilimcilerin atlara benzediği, huzurlarının kaçtığı durumlar vardır: Kendi gölgemizin karşımızda bir aşağı bir yukarı gidip geldiğini görürüz. Ruhbilimcinin *ken-dini göz ardı etmesi* gerekir görmeyi becerebilmesi için.

36 Yoksa biz töretanımaızlar erdeme *zarar* mı vermek-teyiz? – Anarşistlerin hükümdarlara verdiği zarar kadar az-dır bizimki. Silahlar üzerlerine doğrultulduğundan beri tahtları daha bir sağlamlaşmıştır. Çıkarılacak ders: *Silahların ahlaka doğrultulması gerekir.*

37 *Koşarak ilerlersin*, öyle mi? – Çoban olarak mı ya-parsın bunu, yoksa kuraldışı bir iş midir bu? Üçüncü olasılık kaçan olur ancak... *Birinci* ahlak sorusu.

38 Gerçek misin sen? Yoksa sadece bir oyuncu mu? Bir temsilci mi? Yoksa kendisi mi temsil edilenin? – Sonuç ola-rak düpedüz sahte bir oyuncusun... İkinci ahlak sorusu.

39 *Düş kırıklığına uğramışın sözü.* – Büyük insanlardı aradığım, ama bulduklarım hep onların ülküsünün *may-munları* oldu.

40 Sen durup bakan mısın? Yoksa işe koyulan mı? Ya da başını çeviren, kenara çekilen... Üçüncü ahlak sorusu.

41 Birlikte gitmek mi istersin? Yoksa önden mi gitmek? Ya da tek başına mı gitmek?.. *Ne* istediğini ve *istemmiş olduğu-nu* bilmelidir kişi. – Dördüncü vicdan sorusu.

42 Bunlar benim için basamaklardı, onlara basarak yük-seldim – yükselmem için onları aşmam gerekiyordu. Oysa üzerlerinde dinlenmek istediğimi sandılar...

43 *Benim* haklı olmam neye yarar ki! Fazlasıyla *haklı çıktım*. – Ve bugün iyi gülen, son gülen olacaktır.

44 Mutluluk formülüm: Bir “evet”, bir “hayır”, düz bir çizgi, bir *hedef*...

Sokrates'in Sorunu

1 Bütün çağlarda en bilge kişiler yaşam hakkında aynı yargıya varmışlardır: *işe yaramaz...* Her zaman ve her yerde ağızlarından aynı seda duyulmuştur – kuşku dolu, melankoli dolu, yaşama karşı bıkkınlık ve tepki dolu bir seda. Sokrates bile ölürlen şöyle demişti: “Yaşamak, uzun bir hastalık demektir: Kurtarıcı Asklepios'a bir horoz borcum var.” Sokrates'in bile canına tak etmiştir. – Neyi kanıtlar bu? Neye işaret eder? – Eskiden olsa şöyle denebilirdi: (– Ah, söylediler de, hem de yeterince yüksek sesle; üstelik bizim kötümserler herkesten önce söyledi!): “Bunda mutlaka bir gerçek payı olmalı! *Consensus sapientium*,¹ hakikati kanıtlar.” Biz bugün hâlâ bunu söyler miyiz? Buna *iznimiz var mı?* “Bu işte mutlaka *bir terslik* olmalı!” diye *yanıtlarız*: O tüm çağların bilgelerine önce yakından bakmak gerekir! Acaba tümünün ayakları yere artık sağlam basmıyor muydu? Son demleri miydi? Güçleri mi kalmamıştı? *Yozlaşmış mıydılar?* Yoksa bilgelik, yeryüzünde ufacak bir leş kokusuna tav olan bir karga gibi mi belirdi?..

2 Büyük bilginlerin *çökmeye mahkûm tipler* olduklarına dair saygısızca yargım, ilk kez sizin öğrenilmiş ve öğrenil-

1. (Lat.) Bilgelerin görüş birliği. (Ç.N.)

memiş önyargıya en güçlü biçimde karşı koyduğunuz bir olayda ortaya çıkmıştı: Sokrates'in ve Platon'un çöküşün belirtileri, Grek çözümlüşünün araçları, sahte Grek ve Grek düşmanı olduklarını fark etmiştim (*Tragedyanın Doğuşu*, 1872). Söz konusu *consensus sapienitum* –ki bunu gitgide daha iyi kavırıyordum– üzerinde görüş birliğine vardıkları konularda haklı olduklarını hiç mi hiç kanıtlamaz: Bu daha çok, o en bilge insanların yaşama benzer olumsuzlukla bakabilmek için –*illa böyle bakmak için*– fizyolojik açıdan bir şekilde uyum içinde olduklarını kanıtlar. İster yaşamdan yana ister yaşama karşı olsunlar, yargılar ve değer yargıları, nihayetinde asla doğru olamazlar: Bunların yalnızca belirtiler olarak değerleri vardır, ancak belirtiler olarak dikkate alınabilirler – aslına bakılırsa bu tür yargılara varmak aptallıktır. İşe girişip yaşamın bu şaşırtıcı *finesse*'ini¹, paha biçilemez değerini kavramaya çalışmalıdır. Yaşayan biri bunu yapamaz; çünkü böyle biri taraftır, dahası yargıç değil, tartışmanın parçasıdır; başka bir nedenden dolayı bir ölü de yapamaz bunu. – Bir filozof açısından yaşamın *değerinde* bir sorun görmek, kendine karşı bir hak arama, bilgeliğine yönelik bir soru imi, bilgisizlik olur. – Ne? Peki bütün o büyük bilgiler sadece *décadent*² değiller miydi, dahası bilge bile de mi değillerdi? – Neyse, ben yine Sokrates'in sorununa döneyim.

3 Sokrates köken olarak toplumun en alt kademesinden biriydi: Sokrates aşağı tabakadandı. Ne kadar çirkin biri olduğu bilinir, bugün hâlâ görülebilir. Aslında bir gerekçe olan çirkinlik, Greklerde neredeyse bir çürütmedir. Sahi, Grek miydi Sokrates? Çirkinlik çoğu zaman melezliğin, melezliğin *ket vurduğu* bir gelişmenin ifadesidir. Diğer bir bakış açısına göre *bozulmuş* bir gelişme olarak değerlendirilir. Suçbilim uzmanları arasında yer alan insanbilimciler, tipik suç-

1. (Fr.) İncelik. (Ç.N.)

2. (Fr.) Dekadan, yozlaşmış. (Ç.N.)

lunun çirkin olduğunu söylerler: “*Monstrum in fronte, monstrum in animo.*”¹ Oysa suçlu, bir *décadent*'dir. Sokrates tipik bir suçlu muydu? Bu görüş, hiç değilse ünlü bir fizyonomun –Sokrates'in dostlarının çok itici bulduğu– düşünceleriyle çelişmiyor. Yüz okuyan bir yabancı Atina'da dolaşırken, Sokrates'in yüzüne, onun bir *monstrum* olduğunu, bütün kötülükleri ve kötücül ihtirasları içinde barındırdığını söyler. Sokrates yalnızca şöyle bir yanıt verir: “Beni tanıyorsunuz, bayım.” –

4 Sokrates'te *décadence*'² gösteren, ona atfedilen içgüdülerinin vahşiliği ve kargaşası değildir yalnızca: Onun belirleyici özellikleri olan mantıksalın süperfetasyonu³ ve o *keskin gazez* de buna işaret eder. Dinde “Sokrates'in cinleri” olarak yorumlanan duysal halüsinasyonları da unutmayalım. Onun her şeyi abartılmıştır, *gülünç*tür, karikatürleştirilmiştir, aynı zamanda saklanmış, yeraltına aittir, gizlidir. – “Us=erdem=mutluluk” denen şu Sokrates'çi denkliğin hangi kişisel özellikten kaynaklandığını kavramaya çalışıyorum: Özellikle eski Helenlerin tüm içgüdülerine zıt, mümkün olabilecek en tuhaf denklemdir bu.

5 Grek beğenisi, Sokrates'le birlikte diyalektikten yana bir değişime uğrar: Gerçekte ne olup bitmektedir burada? Bu durumda her şeyden önce *seçkin* bir beğeni yenilgiye uğramıştır; ayaktakımı diyalektikle en tepeye çıkmıştır. Sokrates'ten önce iyi çevrelerde diyalektik tarz yadsınırdı: Küçük düşürücü kötü bir davranış olarak kabul edilirdi. Gençlik buna karşı uyarılmıştı. Kişinin kendi gerekçelerini açıklaması da güvensizlikle karşılanırdı. Şerefli şeyler, tıpkı şerefli insanlar gibi gerekçelerini öyle uluorta ortaya koymazdı. Beş parmağın beşini de göstermek ayıptır. Kendini önce kanıtlamak

1. (Lat.) Görünüşü canavar, ruhu canavar. (Y.N.)

2. (Fr.) Dekadans, çöküş. (Y.N.)

3. Aşırı ya da çoklu dölleme. (Ç.N.)

zorunda olanın değeri de azdır. Yetkenin hâlâ iyi bir gelenek kabul edildiği, kişinin *gerekçelendirmeyip* yalnızca buyurduğu her yerde diyalektikçi, bir tür soytarıdır: Ona gülerler, ciddiye almazlar onu. – Sokrates, *kendini ciddiye aldır*an bir soytarıydı: Sahi, gerçekte olup biten neydi burada?–

6 Diyalektik ancak başka bir araca sahip olunmadığında seçilir. Çünkü kişi onunla güvensizlik uyandırdığını, diyalektiğin pek ikna edici olmadığını bilir. Bir diyalektikçi etkisinden daha çabuk silinebilen başka bir şey yoktur: Konuşma yapılan her toplantıda edinilen deneyimler bunu kanıtlar. Diyalektik, ancak başka silahı kalmamış birinin elindeki *acil durum* silahı olabilir. Kişi, haklarını *zorla almaya* itilmiş olmalıdır: Yoksa çoğu zaman diyalektiğe başvurulmaz. Yahudiler işte bu yüzden diyalektikçiydi; Reineke Fuchs, diyalektikçiydi: Yoksa? Sokrates de mi öyleydi?–

7 Sokrates'in ironisi bir isyan ifadesi miydi? Alt tabakanın kuyruk acısının? Ezilmiş biri olarak o, kıyaslamanın bıçak darbesiyle kendi canavarlığının tadını mı çıkarıyordu? Büyülediği aristokratlardan *öç* mü alıyordu? – Diyalektikçinin elinde acımasız bir araç vardır; o araçla bir zalim olunabilir; zafer kazanarak karşıdaki küçük düşürülebilir. Diyalektikçi, kendisinin bir sersem olmadığını kanıtlama işini muhalifine bırakır: Onu hem öfkelenendirir hem de çaresiz kılar. Diyalektikçi, rakibinin zekâsını *zayıf düşürür*. – Nasıl? Sokrates için diyalektik, yalnızca bir *öç* alma yöntemi midir?

8 Sokrates'in hangi hareketiyle itici olabildiği konusunda imada bulundum. Açıklanması gereken asıl nokta, onun *büyülediği*dir. – Onun büyüleyici taraflarından biri, hem yeni tür bir *agon*¹ keşfetmesi hem de Atina'nın aristokrat çevrelerinde bu müsabakanın ilk eskrim ustası olmasıdır. Helenleri

1. (Yun.) Müsabaka. (Ç.N.)

agonal dürtülerini harekete geçirerek büyüledi – genç adamlar ve delikanlılar arasında düzenlenen güreş müsabakalarına farklı bir tarz kazandırdı. Sokrates aynı zamanda erotisistti.

9 Ancak Sokrates daha fazlasını çözdü. Atinalı aristokratların *ötesini* gördü: Kendi durumunun, kendi tuhaflığının hiç de sıra dışı bir durum olmadığını anladı. Aynı yozlaşma tarzı her yere yerleşmek için sessiz sedasız hazırlığını yapıyordu: Eski Atina sona doğru gidiyordu. – Ve Sokrates bütün dünyanın ona *muhtaç* olduğunu anladı – onun yöntemlerine, sağaltmasına, canını korumadaki kişisel becerisine muhtaçtı dünya... İçgüdüler her yerde çığırından çıkmıştı; taşkınlığa her alanda birkaç adım kalmıştı: *Monstrum in animo* genel tehlikeydi. “Güdüler zorbalık peşinde; daha güçlü bir *karşı zorba* yaratmak gerek...” Söz konusu fizyonom, Sokrates’in kimliğini, bir kötücül ihtiraslar ini olduğunu ifşa ettiğinde, büyük ironi ustası olayın kontrolünü tek bir sözle ele geçirdi: “Bu doğrudur,” dedi, “ama ben hepsinin efendisi oldum.” – Sokrates *kendinin efendisi* mi olmuştu? – Onun durumu aslında o çağlarda evrensel bir sıkıntı olmaya başlayan şeyin en uç, göze en batan haliydi: Kimse artık kendinin efendisi değildi, içgüdüleri *birbirlerine karşı* yönelmişti. Sokrates, olağandışı durumuyla büyülüyor, ürkütücü çirkinliği her gözde ifade bulunuyordu: Kendiliğinden de anlaşılacağı gibi, büyülüyordu Sokrates, yanıtın ve çözümden daha güçlü olarak, bu durumun görünürdeki sağaltımı olarak büyülüyordu.

10 Ustan, Sokrates’in yaptığı gibi, bir zorba yaratma gereksinimi doğduğunda, zorbalık yapacak başka bir şeyin olabileceği tehlikesi az olmasa gerek. O dönemde ussallığa *kurtarıcı* gözüyle bakılırdı; ne Sokrates ne de onun “hastaları” diledikleri zaman ussal olma özgürlüğüne sahipti – durum *de rigueur*’dü¹ ve onların son kozuydu. Tüm Grek düşüncesinin

1. (Fr.) Zorunlu; öngörülen. (Ç.N.)

usa yönelmedeki aşırılığı, acil bir duruma işaretler: Tehlike-deydiler ve yalnızca *tek* seçenekleri vardı: ya tükenmek ya da *absürd ussal* olmak... Platon'dan sonraki Grek filozofların ahlakçılığı hastalıklı bir zemine oturur: Benzer şekilde diyalektik anlayışları da. "Us=erdem=mutluluk" denkleminin anlamı yalnızca şudur: Sokrates'in izinden gidilmeli ve karanlık ihtiraslara karşı süregelen bir *gün ışığı* üretilmelidir – usun gün ışığı. Her ne pahasına olursa olsun zeki, duru olunmalıdır: İçgüdülere, bilinçaltına verilen her ödün, kişiyi *aşağıya* çekecektir...

11 Sokrates'in insanları neyle büyülediğini ima etmiş-tim: İnsanlara bir hekim, bir kurtarıcı gibi görünürdü. Onun "ne pahasına olursa olsun ussallık" inancındaki yanlışını da göstermenin bilmem gereği var mı? – Savaş açtıkları *décadence*'tan kendilerini bu yolla kurtaracaklarını sanmak, filozofların ve ahlakçıların yanlışsıdır. Oysa *décadence*'tan çıkmak, onların gücünü aşar: Onların araç ya da kurtuluş olarak seçtikleri şeyler, yine bir *décadence* ifadesidir – onun anlatımını *değiştirirler* ama kendisini ortadan kaldıramazlar. Sokrates bir yanlıştı: *tüm iyileştirme ahlakı, Hıristiyanlarındaki dahil, bir yanlıştı*... En keskin gün ışığı, ne pahasına olursa olsun ussallık, aydınlık, soğuk, dikkatli, bilinçli, içgüdülere karşı koyan içgüdü-süz yaşamanın kendisi bile bir hastalığı yalnızca, başka bir hastalığı – ve asla "erdem"e, "esenlik"e, mutluluğa dönüş yolu değildi... İçgüdülere karşı savaşmak *zorunda olmak* – *décadence* formülü budur: Yaşam, *terfi ettiği* sürece mutluluk, içgüdü demektir. –

12 O kendini kandırانların en kurnazı olan kendisi de anlamış mıydı bunu? Ölüm karşısında gösterdiği cesaretin *bilgeliği*yle son kez kendine söyledi mi bunu?.. Ölmek *isteyen* Sokrates'ti – Atina değildi, kendine zehir kadehini veren *kendi*ydi, oydu Atina'yı zehir kadehindekilerini içmeye zorlayan... "Sokrates hekim değildi," dedi usulca kendi kendine: "Burada tek hekim ölümdür... Sokrates'in kendisi uzun süredir hastaydı yalnızca..."

“Ahlaksal olgu diye bir şey yoktur. Ahlaksal yargı ile dinsel yargının ortak yönü, ikisinin de aslında olmayan gerçekliklere inanmasıdır. Ahlak, belli olayların bir yorumudur, daha kesin konuşmak gerekirse, yanlış bir yorumdur. Ahlaksal yargı da dinsel yargı gibi, gerçek kavramını, gerçek ile düşsel olanın ayrımını henüz içermeyen bir bilinçsizlik basamağıdır.”

Putların Alacakaranlığı, Nietzsche'nin felsefesinin mikro bir yansımasıdır. Filozofun 1888'de kısa bir sürede yazıp tamamladığı bu eser, Nietzsche'yi tüm düşünce hayatı boyunca meşgul eden meselelerin yoğun bir özeti niteliğini taşır. Aforizmadan denemeye geniş bir ölçeğe yayılan, biçim ve üslup bakımından *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'le benzerlik gösteren *Putların Alacakaranlığı*'nda Nietzsche, hakikat kabul edilen değişmezlerin, putların sonunu müjdelere. Nietzsche'nin de dediği gibi, “Bu küçük kitap, büyük bir savaş ilanıdır,” doğa, akıl ve ahlaktan bahsederken kendini kutsallaştıran bütün putlara savaş açar.

#dünyaklasikleri #almanklasikleri #akıl #ahlak #dekadans #hakikat
#hakikatinsonu #metafizik #metafizikeleştiris

